

BRIEVEN UIT DEN VREEMDE

DE GENEESKUNDE IN HET AMAZONE-GEBIED (VI)

Geachte Redactie,

Zeer verschillend wordt de uitwerking van chronisch padú-gebruik beschreven. Reeds de eerste Spaanse ontdekkers maakten melding van het kruid „kayo”, dat de Indianen kracht verleende, en dat honger en vermoeidheid verdreef. De Spanjaarden maakten er dankbaar misbruik van om hun Indiaanse mijnwerkers tot hogere praestaties aan te zetten en zij waren er geestdriftig over. Begrijpelijk, want als de cocaine de aftakeling van het organisme inzette, werd het moedwillig tot verslaving gebrachte slachtoffer gewoon terzijde geworpen en door een nieuw vervangen. In de loop van de 17e en de 18e eeuw luidde het oordeel over de coca dan ook steeds gunstiger. De Jesuïeten bevalen het aan voor alle studerende mensen en de arts Don CRESPO achtte het een ongehoorde tekortkoming, dat aan boord van alle zeeschepen niet ruimschoots coca aan de bemanning werd verstrekt. Men beschouwde coca als een stimulerend doch onschuldig genotmiddel, zoals thee en tabak. Alleen onmatig gebruik had slechte gevolgen. Wanneer men cocaine-wrakken ontmoette, die natuurlijk niet te negeren waren, verdiende zo'n slachtoffer dezelfde medelijdende minachting als in Europa de dronkaard.

Een Maloca der Macu-Indianen is een miserabele bladerhut zonder wand of vloer.

Het was de Duitse geneesheer PÖPPIG die in zijn reisbeschrijving van 1836 voor het eerst een ander geluid liet horen. Hij schilderde niet alleen in sombere kleuren het afschuwelijke

lot van de ten onder gaande cocaïnist, maar ook de eerste symptomen van de chronische vergiftiging door het coca-pruimen, door het kauwen van padú, of die bladeren nu met kalk, met planten-as of met enig ander alcali waren toebereid. Hij noemde de obstipatie, die een gevolg is van de vertraagde spijsvertering, waarna hij geelzucht en anaemie zag ontstaan, gepaard met heftige hoofdpijnen, slapeloosheid en heftige pijnen in gewrichten en ledematen. Vervolgens beschreef hij de geleidelijke doch afschuwelijke aftakeling, eindigend in een armzalige dood.

Ikzelf heb dergelijke patiënten nimmer op mijn spreekuren aangetroffen, hoewel ik er ijverig naar heb gespeurd. Doch dat behoeft geen verwondering te baren. In het beginstadium is de differentiële diagnose uiterst moeilijk. Het onoordeelkundig gekozen voedsel geeft de kabokels zo vaak obstipatie, die door de veelvuldig daar overheen uitbrakende dysenterieën zeker geen constante klacht vormt. Anaemie, hoofdpijn en een zekere mate van geelzucht wordt door de algemeen voorkomende malaria graag voor haar rekening genomen, terwijl de zo frequente rheumatische aandoeningen volop voor pijn in de ledematen en voor slapeloosheid zorgen. Het bewijs van padú-gebruik vormde nauwelijks een differentieel diagnosticum, want vele padú-pruimers die ik kende, klaagden helemaal niet. En de in staat van ontbinding verkerende cocaïnisten zoeken heus geen arts op, integendeel: zij verbergen zich bij voorkeur voor de mensen om ongestoord aan hun hartstocht te kunnen toegeven.

De hoogst belangwekkende, maar bedenkelijke proeven met coca die de Italiaanse geneesheer MANTEGAZZA op zichzelf nam, leidden in grote trekken tot dezelfde conclusies als die van PÖPPIG. Hoe verderfelijk de coca is, en hoe gevaarlijk MANTEGAZZA's experimenten waren blijkt wel uit de geëxalteerde verklaring, die hij gedurende een zware coca-roes aflegde tegenover de collega's die hem controleerden. Hij schreef namelijk: „God is zeer onrechtvaardig, omdat hij de mens niet in staat stelt onafgebroken coca te pruimen. Ik zou liever een paar jaar *met* coca willen leven dan een miljoen eeuwen zonder”.

Als de padú al zo'n funeste invloed heeft op een ongetwijfeld energieke, gestudeerde Europeaan, wat voor weerstand mag men dan verwachten van de zieke, ondervoede, onontwikkelde kabokels of van de opgejaagde, primitieve, wilde Indianen?

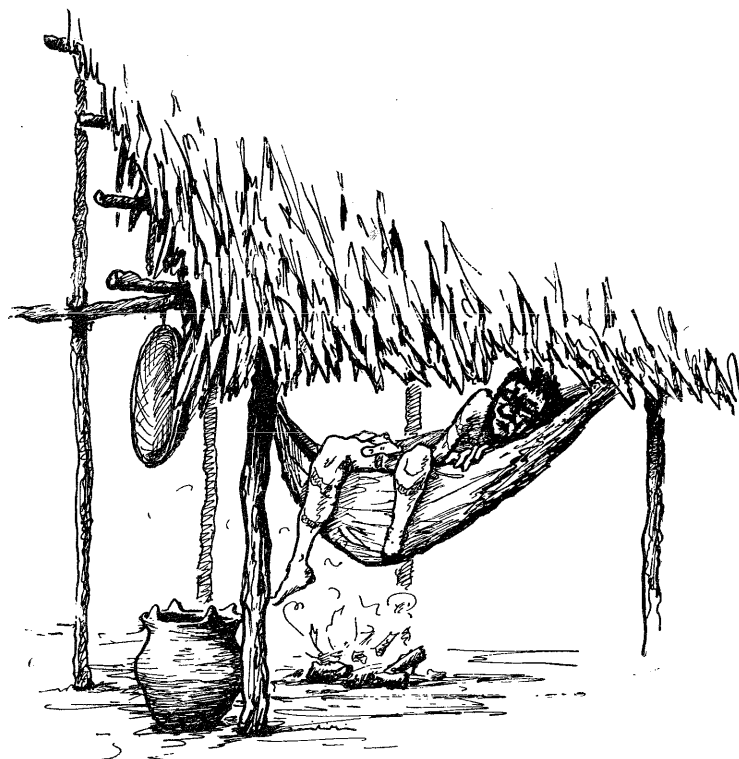
In hoeverre *Erythroxylum coca*, dat ons de zegen van de plaatselijke verdooving schonk, een gesel is voor Amazonië, is moeilijk uit te maken. Wel heb ik bij een stam van de wilde Macu-Indianen aan de Rio Jadurá echt misbruik van padú zien maken. De maloca, de verblijfplaats van deze mensen, bestond uit twee grote miserabele bladerhutten zonder wanden en zonder vloer. Er hingen een paar gevlochten zeven, een paar bogen en een paar hangmatten, doch hoewel er naar mijn schatting in elk huis een dozijn „families” woonde, was de padú-stamper het enige stuk huisraad dat ik er heb aangetroffen. Dat die er niet ter opluistering stond, was gemakkelijk te zien aan de groenige lippen waarvan groene sliertjes padú-speeksel neerdropsen tot op de met paarsrode strepen beschilderde naakte lijven der Indianen. In één van de beide hutten bengelde in een kapotte hangmat een man met een enorme padú-pruim achter zijn kiezen. Een vuurtje onder hem gaf een beetje bescherming tegen de rondgonzende insectenhorden. Zijn linker been eindigde bij de enkel. Afgezet? Afgebeten? Afgerot? Ik weet het niet. Geen van ons verstond een woord van de taal der Indianen. Met het ongemotiveerde zelfvertrouwen van de Westerse arts stapte ik op de man af om te zien wat er eigenlijk aan haperde. De beenstomp was met grote groene bladeren bedekt, die er met lianen stevig omheen waren gebonden. Maar toch niet zo stevig, dat niet de stinkende etter er tussendoor droop, tot vreugde van de vele vliegen, die er de rook van het smeulende vuurtje voor trotseerden.

Macu-Indianen,
padú pruimende en stampende

Toen ik zonder er bij te denken met een gewoontegebaar dat been wilde grijpen om

het eens nader te onderzoeken, ontketende ik daarmee zo'n dreigend protest. dat ik haastig en lafhartig mijn biezen pakte. Een werkelijke geneesheer onwaardig? Misschien wel. Maar ik verzeker U, dat de zorgeloze vrijmoedigheid, waarmee de weerloze blanke zo maar ergens in het oerwoud tussen onverstaanbare wilden rondwandelt, zeer oppervlakkig is en dat die bij een misschien geheel verkeerd begrepen bedreiging of agressie hunnerzijds gemakkelijk in een slecht te definiëren en daardoor nog benauwender angst dreigt om te slaan. Men heeft dan het gevoel, dat zij slechts op een bewijs van onzekerheid of zenuwachtigheid wachten om tot de aanval over te gaan. En dan is men reddeloos verloren, al zijn het maar miezerige, naakte kereltjes, die ons nauwelijks tot de schouder reiken. Want zij zijn met velen, zij kennen het oerwoud, zij kennen hun vergiften en zij weten ze te gebruiken ook. Onze blanke huid, onze verstandelijke redenering, onze overtuigende woorden zijn waardeloos, want zij kunnen ons niet verstaan en niet begrijpen. Goede bedoelingen, noch grotere ontwikkeling kan men tot uiting brengen. Honderden kilometers in de omtrek gelden de regels van het oerwoud, die de blanke niet kent; men wordt er beoordeeld naar maatstaven waar een blanke geen voorstelling van heeft en die hem dus noodlottig kunnen worden voordat hij enig gevaar bespeurt.

Zijn linker been eindigde bij de enkel. Afgezet? Afgebeten? Afgerot?

De meesten Uwer zullen het mij dan ook naar ik hoop niet kwalijk nemen, dat ik mijn plicht als arts verzaakte en geen onderzoek probeerde te forceren. Ik heb geen buiken betast en geen harten of longen beluisterd, want mijn handelingen zouden licht verkeerd kunnen worden uitgelegd.

Aan mijn lafheid, die ik zelf natuurlijk voorzichtigheid noem, is het dus te wijten, dat ik U van de gezondheidstoestand der wilde Indianen niets anders dan een oppervlakkige indruk kan geven. En die was, ronduit, bedroevend slecht. Hun toestand was ongetwijfeld nog slechter dan die van de kabokels langs de rivieren, en van de seringueros, de rubber-tappers in het woud, die ik wél heb onderzocht, tenminste voorzover dat in mijn gynaecologisch geschoold vermogen lag.

Over de geneeskunde dezer Indianen kan ik U uit eigen ervaring helaas niets mededelen, omdat ik niet met hen kon spreken. Over de geneesmethoden van de woud-Indianen van Amazonië is maar heel weinig in de literatuur te vinden, in tegenstelling met de vele publicaties over de geneeskunde van de Indianen die op de hellingen van de Andes wonen. Wat de waarschijnlijk meer gedegenereerde dan primitieve wilden van de regenwouden langs de Amazonestromen betreft, blijft het tot nader en nauwkeurig onderzoek slechts gissen.

Doch ik heb de slordige, zij het voor het oerwoud flinke akkertjes met ipadú-struiken bekeken. Ik heb de veldjes gezien met timbó, de plant waaruit zij hun pijlgif halen. Zij zijn zeer geheimzinnig daarmee, maar ondanks de vele ceremoniën die bij het winnen en bereiden van de nogal uitelopende vergiften nodig schijnen te zijn, staat het toch wel vast, dat curare, dat de spieren verlamt, ook die van hart en ademhaling, er een zeer belangrijk bestanddeel van vormt. Ik heb niet alleen gezien hoe handig en geruisloos zij de vergiftige pijltjes uit hun lange blaasroeren afschieten, maar ook hoe prompt en afdoend ze op apen werken. Daardoor was mij volkomen de lust vergaan om de Macu's aanleiding te geven tot een experiment op mijzelf.

Zij hebben mij laten zien hoe zij fijngehakte lianenslingers in het water wierpen, waarop spoedig talloze vissen dood of bedwelmd aan de oppervlakte kwamen drijven, zodat de „jagers” ze maar voor het grijpen hadden.

Ik had gemeend, dat mensen die zó thuis zijn in het bereiden en het gebruik van vergiften ook ervaren farmacologen zouden zijn, en dat zij een volksgeneeskunde moesten hebben opgebouwd van hoge praktische, misschien zelfs wel van wetenschappelijke waarde. Doch hun algemene gezondheidstoestand schokte mijn vertrouwen in deze volkomen, al mogen wij hier het moordende klimaat, de chronische ondervoeding, de ontelbare treiterende insecten en de kwaadaardige en hardnekkige infecties niet onderschatten.

Maar toch, ook hier kon ik voor het dikwijls zo hooggeprezen natuervolk, onberoerd en onbedorven levend en genietend van zijn ongeknotte vrijheid in de vrije natuur, weer geen andere qualificatie vinden dan: *zielig*.

Haarlem, Augustus 1954

A. MELCHIOR

FEUILLETONS

HET XVIIe INTERNATIONALE OOGHEELKUNDIGE CONGRES TE MONTREAL

Op 10 September 1954 werd het congres door de Minister of Health and Welfare of Canada geopend in de aula van de bijzonder fraaie universiteit van Montreal. Prof. WEVE was bij de openingsplechtigheid de woordvoerder van de Europese oogartsen. DUKE ELDER ontving de Gonin-medaille. Meer dan 1000 oogartsen uit 52 landen woonden het te Montreal gehouden eerste gedeelte van het congres bij.

Het wetenschappelijke gedeelte van het congres was georganiseerd in de in het centrum van Montreal gelegen McGill-Universiteit. De eerste vergadering werd geopend met een „panel discussion” over retrolentale fibroplasia. SZEWCZYK, BEDROSSIAN, ASHTON en de kinderarts GORDON waren eenstemmig in hun conclusie, dat langdurige toediening van zuurstof in hoge concentraties de belangrijkste oorzaak voor het ontstaan der aandoening was. ASHTON heeft met zijn proeven op jonge katten aangetoond, dat hoge zuurstofconcentraties een obliteratie veroorzaken van de in ontwikkeling zijnde bloedvaten van het netvlies. Na overplaatsing in normale atmosfeer ontstaat dan een zuurstoftekort in het netvlies, dat in laatste instantie de oorzaak van de proliferatie der netvliescapillairen is. Schrijver dezes deelde het resultaat van een Nederlands onderzoek mee, waaruit was gebleken, dat interstitiële plasmacellulaire pneumonie van te vroeg geboren en eveneens een vaak voorkomende oorzaak van dit zuurstofgebrek in het netvlies moet zijn. Na deze discussie werd het congres over twee zalen verdeeld. HENKES sprak, mede namens HUPSEL, over „The treatment of ocular hypotonia with phosphorylcholine chloride”.

De tweede dag werd begonnen met een „panel-discussion” over de virusziekten van het oog. THYGESON wees op het gevaar van cortison bij herpetische keratitis. Men mag hierbij alleen dan (zeer voorzichtig) cortison gebruiken, wanneer er oedeem van het hoornvlies is ontstaan. Na een voordracht van RIDDELL over de indicaties van acryl-lenzen demonstreerde BIETTI een langwerpige model van deze lenzen van 12 × 5 mm, die na een incisie aan de bovenzijde van de cornea vóór de iris worden geplaatst. Dit is ook jaren na de lensextractie nog mogelijk.

In tegenstelling tot het laatste internationale congres te Londen in 1950, waren thans ook enkele Russen aanwezig. Door middel van tolken werden de toegestane tijd ver overschrijdende verhalen voorgelezen, waarvan het gehalte helaas niet evenredig was aan de lengte. Ons werd uiteengezet, dat de hoornvliestransplantatie een volkomen Russische aangelegenheid was; een tweede voordracht stelde ons ervan in kennis, dat alleen in Rusland de juiste behandeling van glaucoom plaats heeft.